

מכיון שבלאו הכי כיום דרך העולם היא להסתפק בהנקה של שישה חודשים, וכבר דשו רבים בדרך זו ושומר פתאים ה'. ולכן יש להורות [לכל אשה] להניק שישה חודשים לפחות, ולא להפסיק את ההנקה קודם לכן מחשש לבריאותו של התינוק. מה גם שעל היולדת להתחזק יותר לפני הלידה הבאה, ויש תועלת נוספת בהמתנה גם לבריאותה שלה.

לגמרי. והרופאים ממליצים להניק לפחות שישה חודשים.

מסקנה

לכן נלענ"ד שראוי לאשה זו להמתין עד להפסקת ההנקה לפחות **עוד** שלושה חודשים, ובפרט שאין בהמתנה זו עיכוב גדול. ואע"פ שחז"ל קבעו שזמן הנקה הוא שנתיים, לאחר חצי שנה יש להקל, וזאת

סימן יד

אנדרוגינוס

הרמב"ם (הל' אישות פ"ב הכ"ד) כתב:

מי שיש לו איברי זכרות ואיברי נקבות הוא הנקרא אנדרוגינוס והוא ספק אם זכר אם נקבה, ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאית לעולם.

וראה פסקי הלכות לגר"ד פרידמן שציין מספר מקומות בש"ס (יבמות פב ופג, בכורות מא, חגיגה ד ועוד) שלאנדרוגינוס יש אברים גם של זכרות וגם של נקבות. אך בנ"ד נראה מבחין רק אבר אחד וא"כ אינו אנדרוגינוס אלא הולכים לכאורה לפי מראית העין והיא נקבה. וכלל גדול בתורה שמראית העין קובעת (ר' בתשובה על אשה שאין כרומזומים) אך באמת י"ל שלא רק מראית העין בלבד קובעת אלא גם יתר החושים. רק דבר שלא ניתן לשום השגה מוחשית, מכל סוג שהוא, לא מוגדר עפ"י ההלכה כקיים, כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת. אולם מה שניתן למישוש הוא עדיין בגדר האנושי. ובמישוש ניתן לחוש באברי זכרות. וכאמור חוש המישוש הוא חוש טבעי.

שאלה

ילד נולד עם אבר הדומה לשל נקבה, אך במישוש ניתן לחוש באשכים טמירים. הוא נושא הורמונים זכריים. יש סיכוי שאם ינתחוהו ויבנו לו אבר זכרי שיוכל אולי להוליד. לעומת זאת אם יכרתו את אשכיו ויהפכוהו לנקבה כפי שהוא נראה מחוץ, יש כאן בעיה של סירוס והיא בודאי לא תוכל ללדת. ומכיון שההורמונים שגופו מפריש הם זכריים, הוא יסבול כל ימיו מזהות כפולה. מה עדיף, לעשותו זכר או נקבה, או שעדיף מבחינה הלכתית להניחו כן?

לא ברור שיש כאן סירוס כי במצבו הנוכחי הוא לא יכול ללדת. כמו"כ סובר המנ"ח שאין איסור מהתורה לסרס אנדרוגינוס. השאלה היא איך להגדיר מקרה זה.

א. גדרו ההלכתי של הילד

האם הוא אנדרוגינוס?

האפשר היא עקרון חשוב, אלא א"כ הדבר עלול לפגוע בזהותו שאז יצא שכרנו בהפסדנו. ואין תועלת בריבוי מצוות כאשר האדם בעצם פטור מהן והדבר גורם לו לתסביכים נפשיים וצלקות שלא ניתן לרפאן. ריבוי המצוות בגברים לעומת הנשים מתבטא בברכה 'שלא עשני אשה' וכתב הבית יוסף (סימן מו):

"ומשמע מדבריו (של רש"י מנחות מג ע"ב) דהני ברכות על חיוב המצוות הן, דגוי לא נתחייב במצוות כלל, ואשה ועבד אף על פי שנתחייבו בקצת מצוות לא נתחייבו בכלן... ואח"כ אנו מברכים שלא עשני אשה שאע"פ שהיא חשובה מן העבד מכל מקום אינה חייבת בכל המצוות: וכתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' מא) שהשיב הרמ"ה... שלא תקנו ברכה זו מפני העבדות עצמה אלא מפני שאין העבד חייב במצוות כ"שאל".

וכ"כ הלבוש שם:

"אע"פ שהיא טובה ומעולה הרבה מן העבד, מ"מ אינה חשובה כמו הזכרים בישראל שהרי אינה חייבת בכל המצוות, שפטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה".

כלומר אנו רואים בחיוב אדם במצוות רבות יותר ערך נשאי.

ובכלל ראוי לאדם להכניס את עצמו לחיוב במצוות, ראה סוטה (יד ע"א):

"א"ר שמלאי: מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י? וכי לאכול מפריה הוא צריך? או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי";

אלא שעדיין לא ברור שזהו האנדרוגינוס שעליו דברה התורה. נראה יותר לומר שמבחינת זכרותו הוא טומטום. כי כרגע זכרותו אינה ניכרת, אך אם ינתחוהו ויגלו את אשכיו ויבנו לו גיד של זכר תהיה זכרותו ניכרת. וא"כ גדרו כשל טומטום שדינו ספק עד שיתברר מינו.

אולם, טומטום כשמו כן הוא, שהוא אטום ואין לו שום סימני היכר חיצוניים של אף אחד משני המינים. בעוד שבנ"ד יש לו סימן היכר חיצוני של נקבה, אלא שבמקביל יש לו גם סימן היכר פנימי של זכר. לכן נראה שבכ"ז גדרו הוא של אנדרוגינוס, אלא שניתן להופכו לזכר ואז הוא יהיה זכר גמור ולא אנדרוגינוס.

זאת ועוד. לפי דברי הרופאים ילד זה יש לו הורמונים זכריים. לכשיגדל תהיה לו זהות זכרית. ואם יעשוהו נקבה יסבול מכך. לכן נראה שדרכיה דרכי נועם ולא יתכן שנגרום לו סבל מיותר. מה גם שאם יהיה זכר יקיים יותר מצוות ויש גם סיכוי שיוכל לקיים פו"ר בעוד שאם יהיה נקבה היא לא תוכל ללדת.

ב. ריבוי מצוות

אמנם נושא המצוות הוא תוצאה של הגדרת המין, ולכן עלינו להגדיר קודם כל את המין. אך אילו היה המצב מאוזן, דהיינו שהוא גם זכר וגם נקבה, בצורה שווה, וכל הטייה שתיעשה תקבע לבסוף את זהותו הברורה, נושא המצוות מכריע את הכף והוא גם משמעותי לעצם הזהות. כי קיום מצוות כגון טלית ותפילין, צירוף למנין וכדו' הם הקובעים את זהותו של יהודי נורמלי. אך אם הוא בעצם נקבה ומקיים מצוות כגבר יש בכך תסכול עמוק ומסוכן. השאיפה לקיום מצוות רבות ככל

העדים הכשרים... האיך לדון בדין זה, אם לא יקבלו בית דין את העדים הכשרים מטעם זה, כיון דאיכא עדים שפוסלין אותם, הא אם לא יקדשו א"כ היום עוד אדר ולא ניסן ולא נעשו הפוסלין גדולים, וקטנים אינם יכולים לפסול עדים, וא"כ עוברים על המצוה שיש כאן עתה עדים כשרים ואין מקבלין אותם, ואם יקבלו בית דין העדים ויקדשו החודש, א"כ המזימין והפוסלין נעשו גדולים למפרע ואיפסלו להו הכשרים, וקידשו על פי עדים פסולים, והיאך יקבלו אותם בית דין שיודעים דשלא כדן יקדשו דהם עדים פסולים. נהי דבדיעבד מקודש, מ"מ היאך יעשו לכתחלה לקדש ע"י פסולים, ואם באמת לא יקדשו דהעדים פסולים, הלא כיון שלא יקדשו אינם פסולים, והמזימין קטנים והמעידים כשרים לכל עדות שבתורה, והיאך לדיינוה דייני להאי דינא.

ונראה לענ"ד, כיון דבשעה שהעדים הכשרים באים ודורשין וחוקרין אותם הם כשרין גמורין, כי מצוה על בית דין לקבל עדות... ואי משום דיודעים דאם יקבלו עדותן יהיו פסולים ויקדשו שלא כדן, זה אינו, דהא באמת אם יקדשו אף שהעדים יפסלו, מ"מ אין לבית דין שום מכשול, כי החודש מקודש בדיעבד, אפילו ע"י זוממים ופסולים, כמבואר בר"מ פ"ב ה"ב. ועתה בשעת קבלת עדות הם כשרים וראוי לקדש על פיהם. אף שלאחר זמן יתגלה למפרע דהיו פסולים מ"מ מקודש החודש כדינו. א"כ כיון דבדיעבד כשר ולכתחלה כשרים ומצוה לקבל אותם, נראה דמקיימים המצוה ויקבלו אותן, ואחר זמן אף

וכ"כ הרשב"ם ב"ב (צא ע"א ד"ה אין יוצאין) שאסור לצאת לחו"ל משום שהוא "מפקיע את עצמו מן המצוות" וממילא חובת העלייה ארצה, לדעתו, היא כדי להתחייב במצוות רבות יותר (אם כי לגופה של מצוה ישיבת הארץ רבו החולקים על הרשב"ם וסוברים שמצוה ישוב א"י היא מצוה עצמית ללא קשר למצוותיה).

ונראה, שגם אם נלך לפי מראית העין והוא כרגע נקבה, הרי אם ננתח אותו ונבנה לו אבר זכרי הוא גם יראה זכר ונחשיב אותו כזכר. ואע"פ שנקבה גמורה שהפכה את מינה לזכר אינה יכולה להפקיע את מינה הטבעי ולעולם תישאר נקבה (כמ"ש במק"א). יש הבדל גדול בין הנושאים. מי שנולד בטבעו ממין אחד אינו יכול לשנות את טבעו. השינוי הוא מלאכותי ולא טבעי וההלכה נקבעת לפי הטבע ולא עפ"י מעשים מלאכותיים. היהפוך כושי עורו?! אך מי שטבעו בזמן לידתו לא היה ברור כל כך והוא ספק טומטום ספק אנדרוגינוס, גם אם נראה מבחוץ כנקבה אך היו גם לו גם סימני זכר והפכוהו לזכר, שם זכר עליו, לפחות בדיעבד.

לכן נראה שמותר לנו להכניס את עצמנו לכתחילה למצב שיתברר בדיעבד כמועיל.

ג. כניסה למצב שבדיעבד יהיה בר תוקף

ומצינו בהלכה שמותר להיכנס לכתחילה למצב שבדיעבד יהיה בר תוקף.

במנחת חינוך (מצוה ד – אות טו) כתב:

עוד אני מסתפק, אם ביום שלשים של אדר באו עדים כשרים שראו את החודש כדי לקדשו היום, ובאו עדים שנולדו י"ג שנה קודם בראש חודש ועתה בראש חודש ניסן נעשו גדולים, ומזימין את

כשם שאין אפשרות להפוך זכר לנקבה, ולהיפך, כך א"א להפוך אנדרוגינוס לזכר או לנקבה, כי הוא מין בפנ"ע כמו זכר או נקבה. אך אם הוא חצי זכר חצי נקבה (כד' הראב"ד הל' שופר פ"ב ה"ב) אין כאן מהפך גמור ואפשר להופכו לזכר. וק"ו אם הוא ספק זכר ספק נקבה שהיא דעת ר"ה"פ (רמב"ם מילה פ"ג ה"ו, טוש"ע א"ח סי' שלא ס"ה וי"ד סי' קצד ס"ח) אין כאן שום מהפך אלא בירור הספק וניתן להופכו לזכר. ובפרט למ"ד שהוא זכר ודאי (טור י"ד סי' רסה ואהע"ז סי' מד וסי' קעב, בשם הר"י והרא"ש; רמ"א אהע"ז סי' מד ס"ה בשם י"א) בודאי שמן הראוי לעשותו זכר גמור. ובפרט שלדעת הרופאים ההורמונים שלו זכריים א"כ גם זהותו היא זכרית, לכן ראוי להתאים את אבריו החיצוניים לנפשו הפנימית כדי שאישיותו תהיה הרמונית.

מסקנה

יש לבנות לילד זה גיד כאיש ולגרום לאשכים הטמירים לרדת לשק האשכים, ולבטל את אבריו הנשיים החיצוניים.

שיפסלו אין כאן שום קלקול ע"י עדותן.

ודוגמא לזה מבואר בר"ן בכתובות פרק הכותב פ"ו ע"א...

וא"כ ה"ה גם כאן מכיון שבדיעבד לאחר שינתחו אותו ויעשוהו זכר הוא יהיה זכר מותר לנו להכניס את עצמנו לכתחילה למצב שבדיעבד יועיל. אמנם יש לכאורה לחלק. שם יש מצוה לקדש את החודש וכאן אין מצוה להפוך את המין. אך הראיה שהביא מאשה ובע"ח דומה לנ"ד. אין מצוה להקדים את הבע"ח ובכ"ז אנו מקדימים אותו ויוצרים מצב שמועיל בדיעבד. ק"ו כאן יש צד מצוה להעדיף את זכרותו על נקבותו.

אם כי יש לטעון שאם טבעו הוא אנדרוגינוס הוא גם זכר וגם נקבה וזה שמו לעולם גם אם ינתחוהו ויהפכוהו לזכר שמו וגדרו לא ישתנו. וצ"ע.

ונראה שהדבר תלוי בגדר אנדרוגינוס. אם הוא בריה בפני עצמה (כלשון המשנה – בכורים פ"ד) אין אפשרות להופכו לבריה אחרת.

סימן טו

סירוס אשה שיש לה כרומוזומים זכריים

שאלה

אשה בעלת כרומוזומים של גבר XY. יש צורך לכרות את הגונדות (מעין איברי מין) שבשחלותיה, האם הדבר מותר?

א. האם בריה זו היא גבר או אשה?

ראשית כל עלינו לברר מה מינה של 'אשה' זו, האם היא גבר או אשה. כי אם היא אשה סירוסה קל יותר כפי שיתבאר.

גם אם נניח שהיא נחשבת לגבר, צ"ע אם סירוס של 'גבר' כזה אסור? לענ"ד אשה זו היא אשה לכל דבר. אין לנו בהלכה אלא שלוש אפשרויות של הגדרת מינו של אדם: איש, אשה ואנדרוגינוס (טומטום הוא ספק זמני עד שיתברר אם הוא איש או אשה). סימני ההיכר של שלושתם ברורים עפ"י הרמב"ם: "אנדרוגינוס והוא הילוד שיש לו זכרות